

Εκπαίδευση, επιμόρφωση και αξιολόγηση των εκπαιδευτικών με μικροδιδασκαλία

Δημήτρης Χρ. Χατζηδήμου

Καθηγητής Φιλοσοφικής Σχολής ΑΠΘ

Γενικά στοιχεία για τη μικροδιδασκαλία

Η μικροδιδασκαλία ως όρος, ως μέθοδος και ως σύστημα εκπαίδευσης εκπαιδευτικών εμφανίστηκε στις αρχές της δεκαετίας του 1960 στις Ηνωμένες Πολιτείες της Αμερικής. Συγκεκριμένα, πρωτοπαρουσιάστηκε το 1963 στο Πανεπιστήμιο του Στάνφορντ από τους Allen και Ryan, οι οποίοι εφάρμοσαν το πρώτο μοντέλο μικροδιδασκαλίας διεθνώς, έχοντας ως σκοπό τη βελτίωση της εκπαίδευσης των εκπαιδευτικών και την αύξηση της αποτελεσματικότητάς της μέσω της σύνδεσης θεωρίας και πράξης. Στα επόμενα χρόνια, κυρίως κατά τη δεκαετία του 1970, η μικροδιδασκαλία γνώρισε μεγάλη εξάπλωση, αποτέλεσε αντικείμενο εκπαιδευτικού και ερευνητικού ενδιαφέροντος, εφαρμόστηκε σε διάφορα κέντρα εκπαίδευσης εκπαιδευτικών και συμπεριλήφθηκε σε προγράμματα εκπαίδευσης εκπαιδευτικών στις Ηνωμένες Πολιτείες της Αμερικής, στην Αυστραλία και στην Ευρώπη, ιδιαίτερα στην Αγγλία και στη Γερμανία. Αναπτύχθηκαν, έτσι, διάφορα μοντέλα μικροδιδασκαλίας, όλα όμως, σε μεγαλύτερο ή μικρότερο βαθμό, βασίστηκαν στο αρχικό μοντέλο των Allen και Ryan και αποτέλεσαν ουσιαστικά παραλλαγές του συγκεκριμένου μοντέλου. Η εφαρμογή της μικροδιδασκαλίας στην εκπαίδευση των μελλοντικών εκπαιδευτικών και στην επιμόρφωση των υπηρετούντων εκπαιδευτικών περιορίστηκε σε κάποιο βαθμό μετά τη δεκαετία του 1980, χωρίς, ωστόσο, να καταργηθεί πλήρως από τα προγράμματα εκπαίδευσης εκπαιδευτικών των δύο σχολικών βαθμίδων, κυρίως σε ό,τι αφορά τον τομέα της Πρακτικής Άσκησης· αυτό συνεπάγεται ότι η μικροδιδασκαλία εφαρμόζεται ακόμη και σήμερα τόσο στην εκπαίδευση όσο και στην επιμόρφωση των εκπαιδευτικών καθώς και στην αξιολόγηση και ειδικότερα στην αυτοαξιολόγησή τους.

Στην Ελλάδα η πρώτη σχολή εκπαίδευσης εκπαιδευτικών η οποία εφάρμοσε τη μικροδιδασκαλία ήταν η τότε ΣΕΛΕΤΕ (νυν ΑΣΠΑΙΤΕ), τον Δεκέμβριο του 1973, στο πλαίσιο της Πρακτικής Άσκησης των σπουδαστών της. Αργότερα η μικροδιδασκαλία εντάχθηκε ως μέρος της εκπαίδευσης των εκπαιδευτικών και σε αρκετά πανεπιστημιακά τμήματα, ιδίως μετά την ίδρυση των Παιδαγωγικών

Τμημάτων Νηπιαγωγών και Δημοτικής Εκπαίδευσης, κατά το τέλος της δεκαετίας του 1980. Το 1999 ιδρύθηκε μάλιστα το πρώτο Εργαστήριο Μικροδιδασκαλίας στο Τμήμα Φιλοσοφίας και Παιδαγωγικής του Αριστοτέλειου Πανεπιστημίου Θεσσαλονίκης. Σήμερα εξακολουθεί να έχει βασική θέση ως προπτυχιακό μάθημα σε αρκετά πανεπιστημιακά τμήματα. Για παράδειγμα στο Τμήμα Φιλοσοφίας και Παιδαγωγικής, στο Τμήμα Γερμανικής Γλώσσας & Φιλολογίας και στο Τμήμα Αγγλικής Γλώσσας & Φιλολογίας του Αριστοτέλειου Πανεπιστημίου Θεσσαλονίκης, στο Παιδαγωγικό Τμήμα Δημοτικής Εκπαίδευσης του Δημοκρίτειου Πανεπιστημίου Θράκης, στην ΑΣΠΑΙΤΕ, όπου συνεχίζεται η εφαρμογή της εδώ και σαράντα περίπου χρόνια, στο Παιδαγωγικό Τμήμα Δημοτικής Εκπαίδευσης του Πανεπιστημίου Αθηνών, στο Ελληνικό Ανοικτό Πανεπιστήμιο κ.ά..

Ορισμός και αντικείμενο της μικροδιδασκαλίας

Η μικροδιδασκαλία αποτελεί μία τεχνική, ένα μικρομάθημα το οποίο δίνει τη δυνατότητα σε μελλοντικούς και εν ενεργεία εκπαιδευτικούς στο πλαίσιο ενός κατάλληλα διαμορφωμένου και ελεγχόμενου περιβάλλοντος *αφενός* να αποκτήσουν, αλλά και να τελειοποιήσουν συγκεκριμένες παιδαγωγικές, εκπαιδευτικές, κοινωνικές δεξιότητες καθώς και διδακτικές τεχνικές και μορφές διδασκαλίας, και *αφετέρου* να βελτιώσουν την επίδοσή τους στο εκπαιδευτικό τους έργο, παρατηρώντας οι ίδιοι τις διδασκαλίες τους καθώς και τις διδασκαλίες των συναδέλφων τους.

Η εκτέλεση της μικροδιδασκαλίας περιλαμβάνει σε γενικές γραμμές τα εξής στάδια, τα οποία, ωστόσο, μπορεί να μεταβάλλονται ανάλογα με το χρησιμοποιούμενο μοντέλο: **α) αρχικά** γίνεται η θεωρητική ενημέρωση των ασκούμενων μελλοντικών και υπηρετούντων εκπαιδευτικών για θέματα παιδαγωγικής και διδακτικής φύσης καθώς και για συγκεκριμένες δεξιότητες στις οποίες πρόκειται οι εκπαιδευτικοί να ασκηθούν με τη μικροδιδασκαλία και στη συνέχεια ακολουθεί συζήτηση με την προβολή σχετικού βίντεο κάποιας μικροδιδασκαλίας, **β) έπειτα** πραγματοποιεί ο κάθε υποψήφιος ή εν ενεργεία εκπαιδευτικός της ομάδας μια μικροδιδασκαλία, η οποία έχει τα χαρακτηριστικά που θα περιγραφούν παρακάτω (ανάλογα με το μέγεθος της ομάδας των ασκούμενων εκπαιδευτικών και τον διαθέσιμο χρόνο είναι δυνατόν ο ασκούμενος μελλοντικός ή εν ενεργεία εκπαιδευτικός να προβεί και σε δεύτερη μικροδιδασκαλία), **γ) στο τέλος** λαμβάνει χώρα η γενικότερη αξιολόγηση της όλης εκπαιδευτικής διαδικασίας από

την οποία θα έχουν περάσει όλοι οι ασκούμενοι υποψήφιοι και υπηρετούντες εκπαιδευτικοί.

Τρόπος διεξαγωγής της μικροδιδασκαλίας

Η εφαρμογή της μικροδιδασκαλίας λαμβάνει χώρα σε κατάλληλα διαμορφωμένο και εξοπλισμένο από τεχνολογική άποψη χώρο. Ο ασκούμενος υποψήφιος ή εν ενεργεία εκπαιδευτικός πραγματοποιεί μια διδασκαλία ενώπιον του επιμορφωτή συμβούλου και των συναδέλφων του, η οποία είναι περιορισμένη ως προς: *το διδακτικό περιεχόμενο* (το περιεχόμενο μάθησης, το γνωστικό αντικείμενο), *τον διδακτικό χρόνο* (τον διαθέσιμο χρόνο διδασκαλίας) και *το ακροατήριο*.

Διδάσκει, δηλαδή, μια μικρή διδακτική ενότητα, θέτοντας περιορισμένο αριθμό στόχων διδασκαλίας/μάθησης (συνήθως έναν ή δύο), για μικρό χρονικό διάστημα (10 έως 15 λεπτά, αυτό ποικίλλει ανάλογα με το μοντέλο που εφαρμόζεται) σε μια μικρή ομάδα συναδέλφων του (10 έως 20 άτομα, και πάλι ανάλογα με το εφαρμοζόμενο μοντέλο), οι οποίοι κατά τη διάρκεια της μικροδιδασκαλίας έχουν τον ρόλο των μαθητών.

Η διδασκαλία βιντεοσκοπείται (παλαιότερα μαγνητοφωνούνταν) από την αρχή μέχρι το τέλος της και στη συνέχεια γίνεται προβολή του βίντεο, ώστε ο ασκούμενος υποψήφιος ή εν ενεργεία εκπαιδευτικός να έχει τη δυνατότητα να παρατηρήσει τον εαυτό του και τη διδασκαλία του, αλλά και οι συνάδελφοί του να εστιάσουν την προσοχή τους σε συγκεκριμένες πλευρές της διδασκαλίας.

Ακολουθεί συζήτηση, λεπτομερής ανάλυση και αξιολόγηση της διδασκαλίας, αρχίζοντας πρώτα από τον ίδιο τον ασκούμενο εκπαιδευτικό (αυτοαξιολόγηση) και συνεχίζοντας με τους συναδέλφους του αλλά και με τον επόπτη της μικροδιδασκαλίας, οποίος έχει τον ρόλο του μέντορα και συμβάλλει καθοριστικά στην αποτελεσματικότητα της εκπαίδευσης των ασκούμενων και υπηρετούντων εκπαιδευτικών με μικροδιδασκαλία. Η εστίαση κατά τη διαδικασία της ανατροφοδότησης είναι σε συγκεκριμένες διδακτικές δεξιότητες και μορφές συμπεριφοράς του ασκούμενου εκπαιδευτικού, ενώ υποβάλλονται εναλλακτικές προτάσεις και ιδέες από όλους πάνω σε όσα εφάρμοσε ο εκάστοτε διδάσκων.

Ο ασκούμενος υποψήφιος ή εν ενεργεία εκπαιδευτικός μπορεί, αν υπάρχει η δυνατότητα, να διδάξει ξανά, λαμβάνοντας υπόψη τις παρατηρήσεις και τα σχόλια αναφορικά με την πρώτη του διδασκαλία.

Στο πλαίσιο του Μείζονος Προγράμματος Επιμόρφωσης οι εκπαιδευτικοί που επιμορφώνονται θα πρέπει να προετοιμάσουν και να κάνουν μια αυτόνομη μικροδιδασκαλία διάρκειας 15 λεπτών (χωρίς βιντεοσκόπηση). Ακροατήριο θα αποτελούν οι υπόλοιποι εκπαιδευτικοί της ομάδας, οι οποίοι θα έχουν τον ρόλο των διδασκομένων και μετά το τέλος της μικροδιδασκαλίας θα ακολουθήσει συζήτηση.

Σκοπός της μικροδιδασκαλίας

Βασικός σκοπός της μικροδιδασκαλίας είναι να συνδυαστεί η θεωρία με την πράξη και να ασκηθούν οι υποψήφιοι και υπηρετούντες εκπαιδευτικοί στην εφαρμογή συγκεκριμένων παιδαγωγικών και διδακτικών δεξιοτήτων, όπως, για παράδειγμα, στην προετοιμασία του μαθήματος (προγραμματισμό της διδασκαλίας σε μικροεπίπεδο), στην έναρξη και τη λήξη της διδασκαλίας, στην επιλογή και στη διατύπωση των στόχων διδασκαλίας/μάθησης, στη μη λεκτική συμπεριφορά, στη χρήση διαφόρων μέσων διδασκαλίας (παραδοσιακών και σύγχρονων), στην εφαρμογή μορφών (μετωπικής, ερωτηματικής, διαλογικής, πειραματικής, εταιρικής, ομαδικής κλπ.) και τεχνικών (υποβολής ερωτήσεων, εφαρμογής συζήτησης, χρήσης του λόγου κλπ.) διδασκαλίας/μάθησης, στην απόκτηση αυτοπεποίθησης κατά τη διδασκαλία, στη συμπεριφορά προς τους μαθητές, στην τήρηση του χρόνου, στην (αυτο- και ετερο) αξιολόγηση κ.ά. Στο πλαίσιο της μικροδιδασκαλίας δίνεται, επομένως, η δυνατότητα αφενός στους μελλοντικούς εκπαιδευτικούς να έχουν μια πρώτη επαφή με τη διδακτική πράξη (έστω και σε «τεχνητό» περιβάλλον) και να ξεπεράσουν ως έναν βαθμό το «σοκ της πράξης» και αφετέρου στους εν ενεργεία εκπαιδευτικούς να εφαρμόσουν νέες ιδέες και πρακτικές που αφορούν τη διδακτική διαδικασία, να ελέγξουν και να βελτιώσουν τις διδακτικές τους δεξιότητες, ασκούμενοι σε αυτές, και να αξιολογήσουν και οι ίδιοι τον εαυτό τους. Το ασφαλές περιβάλλον και οι ελεγχόμενες –εργαστηριακές– συνθήκες κατά τη μικροδιδασκαλία προσφέρουν ακριβώς το πλεονέκτημα ότι δεν υπάρχει ο φόβος της πρόκλησης αρνητικών αποτελεσμάτων στους διδασκομένους, διότι τον συγκεκριμένο ρόλο παίζουν κατά τη μικροδιδασκαλία οι συνάδελφοι του ασκούμενου εκπαιδευτικού – γι' αυτόν τον λόγο ο ασκούμενος εκπαιδευτικός έχει επιπλέον ελευθερία.

Έτσι, η μικροδιδασκαλία προσφέρει ένα πεδίο έρευνας και εφαρμογής διδακτικών πρακτικών, συγκροτώντας ένα χρήσιμο παιδαγωγικό και διδακτικό μέσο και ένα εργαλείο αυτοαξιολόγησης. Κομβική σημασία έχει στο πλαίσιο της

μικροδιδασκαλίας ο επόπτης, ο ίδιος ο ασκούμενος υποψήφιος ή εν ενεργεία εκπαιδευτικός, οι συνάδελφοί του καθώς και η εκπαιδευτική τεχνολογία, επειδή η αξιοποίηση των νέων τεχνολογιών (βιντεοκάμερας, βίντεο, ηλεκτρονικού υπολογιστή, τηλεόρασης) διευκολύνει τη διαδικασία κριτικής και ανάλυσης της διδασκαλίας και αυτοαξιολόγησης του ασκούμενου εκπαιδευτικού. Στην πραγματικότητα η μικροδιδασκαλία παρέχει την ευκαιρία άσκησης των μελλοντικών και των υπηρετούντων εκπαιδευτικών και στα τρία βασικά στάδια της μεθόδευσης της διδασκαλίας: στην προετοιμασία, στη διεξαγωγή και στην αξιολόγησή της.

Ενδεικτική βιβλιογραφία

- Βρεττός, Ι. (2003). *Μη Λεκτική Συμπεριφορά Εκπαιδευτικού – Μαθητή: άσκηση με μικροδιδασκαλία*. Αθήνα: Ατραπός.
- Ιακωβίδης, Γ. (2000). «Η μικροδιδασκαλία, ο ρόλος και οι προοπτικές της στη διαμόρφωση του εκπαιδευτικού προφίλ του καθηγητή της Τεχνικής – Επαγγελματικής Εκπαίδευσης». Στο: Ταρατόρη, Ε. κ.ά. (επιμ.). *1^ο Πανελλήνιο Συνέδριο Μικροδιδασκαλίας*. Αθήνα, 180-192.
- Κουγιουρούκη, Μ. (2003). *Ο ρόλος της μικροδιδασκαλίας στο πλαίσιο της εκπαίδευσης και της επιμόρφωσης των εκπαιδευτικών. Απόψεις υποψηφίων και υπηρετούντων εκπαιδευτικών*. Θεσσαλονίκη: Αδελφοί Κυριακίδη.
- Ταρατόρη-Τσαλκατίδου, Ε. (2000). «Νεωτερισμοί στην εκπαίδευση των εκπαιδευτικών: το παράδειγμα της μικροδιδασκαλίας». Στο: Ταρατόρη, Ε. κ.ά. (επιμ.). *1^ο Πανελλήνιο Συνέδριο Μικροδιδασκαλίας*. Αθήνα, 59-76.
- Χατζηδήμου, Δ. (1997). *Η μικροδιδασκαλία στην εκπαίδευση των εκπαιδευτικών. Μια θεωρητική και εμπειρική προσέγγιση*. Θεσσαλονίκη: Αδελφοί Κυριακίδη.
- Χατζηδήμου, Δ. & Ταρατόρη, Ε. (2003). «Η συμβολή των διδακτικών δεξιοτήτων στην εκπαίδευση και στην επιμόρφωση των εκπαιδευτικών: το παράδειγμα της μικροδιδασκαλίας». Στο: Κουτσοβάνου, Ε. κ.ά. (επιμ.). *Γνώσεις, αξίες και δεξιότητες στη σύγχρονη εκπαίδευση*. Αθήνα: ΕΛΛ.Ι.Ε.Π.ΕΚ., 190-200.
- Χατζηδήμου, Δ. & Ταρατόρη, Ε. (2006). «Ο ρόλος του επόπτη στην εφαρμογή της μικροδιδασκαλίας: μία εμπειρική προσέγγιση». Στο: Τριλιανός, Α. κ.ά. (επιμ.). *Αναγνώριση. Τιμητικό αφιέρωμα στον καθηγητή Θεόδωρο Γ. Εξαρχάκο*. Αθήνα: Παιδαγωγικό Τμήμα Δημοτικής Εκπαίδευσης Πανεπιστημίου Αθηνών, 466-486.
- Allen, D.W. & Ryan K.A. (1969). *Microteaching*. Massachusetts: Addison-Wesley Publishing Company.
- Benton-Kupper, J. (2001). "The microteaching experience: Student perspectives". *Education*, 121, 830-835.

- Brown, G. (1975). *Microteaching: a programme of teaching skills*. Philadelphia: Harper & Row Publishers Inc.
- Chatzidimou, K. (2011). "Microteaching, a 'middle-aged' educational innovation: still in fashion?", *The Future of Education Conference Proceedings*, Milan: Simonelli Editore, forthcoming.
- McGarvey, B. & Swallow, D. (1986). *Microteaching in Teacher Education and Training*. Dover, NH: Croom Helm.
- Pringle, R., Dawson, K., & Adams, T. (2003). "Technology, science and preservice teachers: Creating a culture of technology-savvy elementary teachers". *Action in Teacher Education*, 24(4), 46 – 52.